

Peter Kunzmann, Franz-Peter Burkard, Franz Wiedmann
ATLAS FILOZOFIJE

Copyright © hrvatskoga izdanja, 2001, Golden marketing, Zagreb
Sva prava pridržana

Nakladnik
Golden marketing
Šenoina 28, Zagreb

Za nakladnika
Ana Maletić

Naslov izvornika

dtv-Atlas Philosophie, Mit 115 Abbildungsseiten in Farbe
Text: Peter Kunzmann, Franz-Peter Burkard, Franz Wiedmann;
Graphische Gestaltung der Abbildungen Axel Weiss

© 1991 Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, München
9., aktualisierte Auflage Januar 2001

ISBN 953-212-023-8

**Peter Kunzmann, Franz-Peter Burkard,
Franz Wiedmann**

ATLAS FILOZOFIJE

Sa 115 oslikanih stranica u boji

Grafička obrada slika
Axel Weiß

Preveo
Ante Periša

Stručna redakcija
Žarko Puhovski

Golden marketing, Zagreb

Pitanje o smislu bitka, o biti svih stvari, o položaju čovjeka u svijetu temelj je našega mišljenja. Stoga filozofija, "ljubav prema mudrosti", vrijedi i kao "majka" svih znanosti. Odgovori koje je filozofija dala od antike do danas mijenjali su se s prilikama – a ipak su u svojoj biti ostali jednaki. Tako je bavljenje filozofijom uvijek i promatranje njezine povijesti.

"Dtv – Atlas filozofije" je povijest filozofskih učenja prikazana preko filozofa i njihovih važnih teza i pojmova, i – kao njegova posebnost – zorno prikazana na oslikanim stranicama u boji. I tu je očuvan sustav dtv-atlasa, sustav od jedinica tablice-tekst, od dviju usko povezanih stranica, jedne stranice u boji i jedne iscrpno napisane tekstualne stranice.

Peter Kunzmann, rođen 1966., studirao je teologiju (diploma) i filozofiju (promocija i habilitacija). Profesor filozofije na sveučilištu Würzburg. Objavljivao je radove o antropologiji, Wittgensteinu i srednjemu vijeku.

Franz-Peter Burkard, rođen 1958., studirao je filozofiju, pedagogiju i religiju u Würzburgu i Tübingenu. Profesor filozofije na sveučilištu Würzburg. Objavio je radove s područja antropologije, etike i filozofije egzistencije.

Franz Wiedmann, rođen 1927., studirao je u Tübingenu i Münchenu. Od 1969. do svojega emeritiranja 1995. držao je katedru za filozofiju na sveučilištu Würzburg. Objavio je radove o problemima povijesti, umjetnosti, prava i religije. Osim toga napisao je monografije o Spinozi, Hegelu i J. H. Newmanu.

Axel Weiß, rođen 1958., slobodni je grafičar i od 1985. radi kao ilustrator stručnih knjiga i autor knjiga za mlade. 1993. je u Veroni odlikovan nagradom „Premio Internazionale Felice Feliciano“ za oblikovanje „dtv-Atlasa filozofije“.

Sadržaj

Predgovor.....9

Uvod.....10

Filozofske discipline 12

Istočna filozofija

Pregled.....14

Indija I / Upanišade; ortodoksni sustavi 116

Indija II / Ortodoksni sustavi II.....18

Indija III / Džainizam; budizam 20

Kina I / Konfucijanizam; škola Yin-Yang 22

Kina II / Taoizam; mohizam.....24

Stari Istok.....26

Antika

Pregled.....28

Predskratika I.....30

Predskratika II.....32

Sofistika 34

Sokrat.....36

Platon I: Učenje o idejama.....38

Platon II: Teorija spoznaje, dijalektika 40

Platon III: Antropologija, etika.....42

Platon IV: Učenje o državi.....44

Aristotel I: Logika.....46

Aristotel II: Metafizika.....48

Aristotel III: Psihologija, etika 50

Aristotel IV: Politika, poetika 52

Stoa I / Logika, fizika 54

Stoa II / Etika 56

Epikur.....58

Skepsa; eklektika 60

Neoplatonizam 62

Srednji vijek

Pregled.....64

Patristika 66

Augustin I.....68

Augustin II.....70

Rana skolastika I / Ivan Scot Eriugena; Anzelmo Canterburyjski 72

Rana skolastika II / Pitanje univerzalija; Petar Abelard 74

Arapaska filozofija 76

Visoka skolastika I / Roger Bacon; Bonaventura; Raymond Lull.....78

Visoka skolastika II / Albert Veliki; Toma Akvinski I 80

Visoka skolastika III / Toma Akvinski II.....82

Visoka skolastika IV / Toma Akvinski III.....84

Visoka skolastika V / Duns Scot; Meister Eckhart 86

Kasna skolastika / William Ockham 88

Nikola Kuzanski.....90

Renesansa

Pregled.....92

Prirodna znanost; Francis Bacon 94

Humanizam 96

Talijanska filozofija 98

Teorije države i prava; reformacija ..100

Prosvjetiteljstvo

Pregled.....102

Racionalizam I / Descartes I.....104

Racionalizam II / Descartes II.....106

Racionalizam III / Spinoza I.....108

Racionalizam IV / Spinoza II 110

Racionalizam V / Leibniz I.....112

Racionalizam VI / Leibniz II; Wolff 114

Empirizam I / Hobbes 116

Empirizam II / Locke I.....118

Empirizam III / Locke II.....120

Empirizam IV / Berkeley.....122

Empirizam V / Hume I.....124

Empirizam VI / Hume II; A. Smith ..126

Francusko prosvjetiteljstvo I / Pascal; Voltaire 128

Francusko prosvjetiteljstvo II / Montesquieu; Vico 130

Francusko prosvjetiteljstvo III/ Rousseau.....132

Njemački idealizam

Pregled.....134

Kant I: Kritika čistog uma I.....136

Kant II: Kritika čistog uma II 138

Kant III: Kritika čistog uma III.....140

Kant IV: Kritika praktičnog uma 142

Kant V: Kritika rasudne snage 144

Fichte I.....146

Fichte II / Schleiermacher 148

Schelling 150

Hegel I.....152

Hegel II.....154

Hegel III 156

19. stoljeće

Pregled.....158

Schopenhauer.....160

Kierkegaard 162

Pozitivizam 164

Lijevi hegelovci 166

Marx I; Engels 168

Marx II	170
Pragmatizam	172
Novokantizam; induktivna metafizika	174
Nietzsche I.....	176
Nietzsche II.....	178
Dilthey	180

20. stoljeće

Pregled.....	182
Prirodne znanosti I / Fizika I.....	184
Prirodne znanosti II / Fizika II	186
Prirodne znanosti III / Biologija I.....	188
Prirodne znanosti IV / Biologija II ..	190
Filozofija života	192
Fenomenologija I / Husserl	194
Fenomenologija II / Husserl II; Merleau-Ponty	196
Fenomenologija III / Scheler	198
Filozofija egzistencije I / Jaspers.....	200
Filozofija egzistencije II / Sartre.....	202
Filozofija egzistencije III / Camus; Marcel	204
Heidegger I.....	206
Heidegger II	208
Moderna logika I.....	210

Moderna logika II	212
Wittgenstein I	214
Wittgenstein II.....	216
Analitička filozofija I / Frege; Bečki krug.....	218
Analitička filozofija II / Russell	220
Analitička filozofija III / Teorija jezičnog akta, metaetika	222
Analitička filozofija IV / Ontologija ..	224
Nicolai Hartmann; Whitehead	226
Marksizam.....	228
Kritička teorija	230
Socijalna filozofija	232
Kritički racionalizam	234
Antropologija; hermeneutika	236
Strukturalizam.....	238

Bibliografija

Izvori.....	241
Sekundarna literatura	250
Ilustracije	251

Kazalo

Kazalo osoba	252
Predmetno kazalo	255

Predgovor

Knjiga, koja je pred vama, prikazuje povijest filozofskog mišljenja preko najznačajnijih predstavnika. Pri tome se čitalac upoznaje s temeljnim problemima filozofije i načinom odgovaranja na njih, njezinim metodama i pojmovima. Pregledi pred svakim poglavljem pokazuju povijesnu pozadinu na kojoj treba promatrati misleni učinak filozofa.

Plan sustava dtv-atlasa omogućuje veliku preglednost, ali i prisiljava na jednoznačan izbor i periodizaciju. U ponudenu opsegu nisu mogli svi filozofi doći do riječi i biti prikazani u tančine. Stoga je naglasak na sažetu prikazu bitnih misli i pojmova jednog filozofa, odnosno škole.

S pokušajem da se zorno prikažu filozofske misli u obliku slika i grafika, većinom se moralo utirati nove putove u prikazivanju filozofije. Stranice s tablicama tekstove trebaju zorno pojašnjavati, dopunjati ili sažimati. Njihov je cilj pomoći shvaćanju i potaknuti vlastita pitanja.

Srdačno hvala Axelu Weißu, koji je naše skice preoblikovao u slike, za prijateljski zajednički rad; također Winfriedu Grothu iz Deutscher Taschenbuch Verlaga i njegovim suradnicima, osobito Lieselotti Büchner i Gabrieli Wurm (registar), za brigu punu razumijevanja; kao i svima ostalima koji su savjetom bili uz nas.

Würzburg, svibanj 1991.

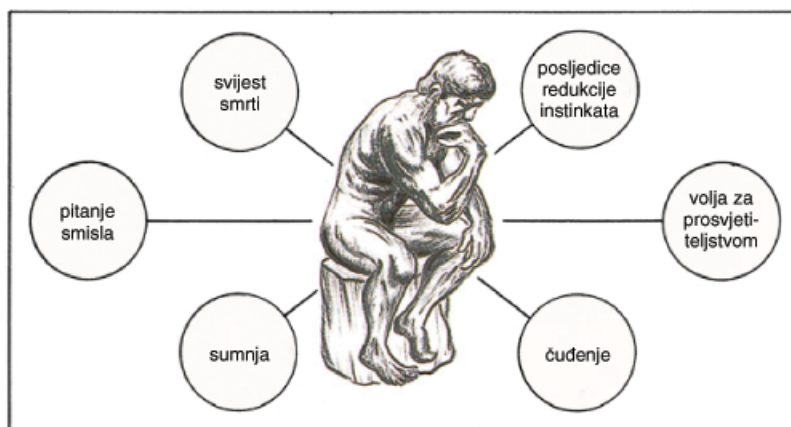
Autori

Predgovor 9. izdanju

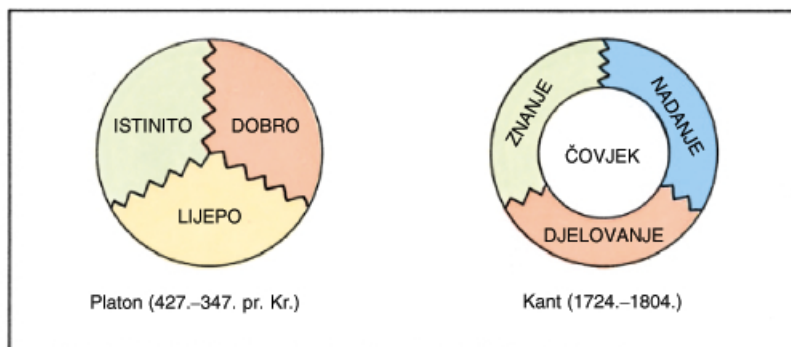
Kao već u dosadašnjim izdanjima i ovaj put smo opet aktualizirali dtv-atlas. Nakon temeljite prerade i proširenja pri izradi 7. izdanja sad su po prvi put prihvaćena upućivanja na elektronske medije. Ograničili smo se na one stranice Interneta koje, kao prvo: obećavaju određenu trajnost, a kao drugo: po sadržajnim linkovima i same mogu biti daljnji putokaz.

Würzburg, studeni 2000.

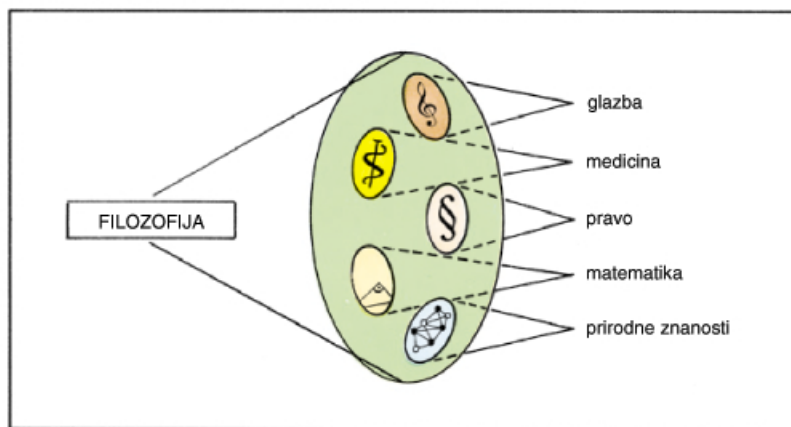
Autori

A Poticaji filozofiranju

B Osnovna pitanja filozofije

C Pojedinačne se znanosti bave isječcima, filozofija sveukupnošću zbilje

Pojam „**filozofija**“ potječe iz grčkoga, a znači *ljubav prema mudrosti* te se, u skladu s tim, misli na filozofa kao *prijatelja mudrosti* (philós = prijatelj, sophía = mudrost), koji se odlikuje težnjom za svakim oblikom spoznaje.

Već se Platon i Aristotel pitaju koji bi nagon u čovjeku bio **izvor** filozofije. Njima je to *čudenje*.

“Jer na početku kao i danas čudenje potičaše ljude filozofiranju... Onaj pak tko se pita i čudi ima osjećaj neznanja... Da bi izbjegli neznanje, ljudi su počeli filozofirati...” (ARISTOTEL) Čovjek ne prihvata iskustveni svijet jednostavno onakav kakav jest, nego se čudi i pita o temelju: “Zašto uopće postoji nešto? Što djeluje iza pojavnosti? Zašto živimo?”

Ako su tek s tim, uvijek prisutnim pitanjima svakodnevne i neposredne po sebi razumljive stvari postale *upitne*, postaje očito da pri gomilanju pojedinih spoznaja još uvijek ostaje skrivena bit i smisao cjeline.

U snage koje potiču na filozofiranje i trajno ga održavaju spada i *dvojba*. Njezinoj kritici jednako su podvrgnuti izvori naše spoznaje kao i valjanost tradicionalnih vrednota i društvenih normi.

Neki su podrijetlo filozofije vidjeli i u tome što čovjek živi svjestan svoje *smrti*.

Neprestana mogućnost smrti priječi neupitno životarenje te prisiljava na promišljanje o samom sebi i na odluku o tome što u životu treba smatrati bitnim.

Patnja i smrt su *granična iskustva* koja nas izbacuju iz površne sigurnosti i potiču pitanje o *ispunjenju smisla* života.

Biološki je čovjek označen *redukcijom* prirodnih *instinkata*. Odatle nastaje potreba da inače urođene načine ponašanja mora zamijeniti onima koje odredi razum, ali s druge strane nastaje i sloboda samoodređenja.

No, tako određenu biću treba trajna refleksija uma o temeljima svojega bitka i djelovanja.

“Čovjek je biće koje uvijek više želi nego što može, a više može nego što treba.” (W. WICKLER)

Filozofska pitanja tiču se svakog čovjeka. Filozofiranje je izvorna djelatnost koja pripada samoodgovornu bitku čovjeka. Svaka je filozofija stoga **prosvjetiteljstvo** u smislu Kantove slavne definicije:

“Prosvjetiteljstvo je izlaz čovjeka iz njegove samoskrivljene nezrelosti. Nezrelost je nemoć da se služimo svojim razumom bez vodstva nekoga drugog.”

Što je filozofija ne da se izreći jednim pojmom, jer ona samu sebe određuje svojim načinom djelovanja. Stoga donosimo izbor iz **pokušaja opisa**:

“Na iskonu filozofije stoji čovjek koji se pokušava snaći u zagonetkama svojega nutarnjega i vanjskog svijeta... koji se trudi iz kaleidoskopa posebnosti pronaći temeljne crte zajedničkoga i općega.” (A. LÄPPLE)

Filozofija se da odrediti kao “metodičan i ustrajan pokušaj da se u svijet donese um.” (M. HORKHEIMER)

“Današnja jezična upotreba pod filozofijom shvaća znanstveno bavljenje općim pitanjima spoznaje svijeta i pogleda na život.” (W. WINDELBAND)

“Biti filozof nije specifično zanimanje; filozof nije gotovi ideal prema kojemu bi se čovjek mogao oblikovati da bi to i sam postao; bitak filozofa je volja za samoostvarivanjem koja u širini filozofiranja sebi stvara prostor, mogućnost i izraz.” (K. JASPERS)

Temeljnim filozofskim pitanjima Platon označava:

istinito – dobro – lijepo.

U njima se odražava stanje cijelog bitka. U novije doba KANT je ta pitanja ovako formulirao:

- Što mogu znati? (metafizika)
- Što trebam činiti? (etika)
- Čemu se smijem nadati? (religija)
- Što je čovjek? (antropologija)

Pri čemu posljednje pitanje zapravo uključuje sva ostala.

Za razliku od *pojedinačnih znanosti* filozofija se ne odnosi na neki ograničeni isječak zbilje (biologija: život; kemija: sastavljenost materije), nego

na cjelinu onoga što jest, ne bi li otkrila bit i svezu bitka te čovjeku posredovala smisao i vrednote.

Drukčije nego pojedinačne znanosti koje polaze od pojedinih pretpostavki iza kojih ne mogu posegnuti dalje, filozofija teži lišenosti pretpostavki koliko je god to moguće. Njezin objekt i metoda nisu unaprijed zadani nego ih ona sama uvijek iznova određuje.

Proces filozofije, u kojemu čovjek postiže jasnoću o sebi i svojem svijetu, ne može se dovršiti i izvorna je zadaća svakom vremenu.